

BORÇALI VE ÇILDIR KARAPAPAK / TEREKEME AĞZI SÖZ VARLIĞININ ALINTI SÖZCÜKLER AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI*

Bahadır GÜNEŞ**

Öz

Bu çalışmada Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzındaki alıntı sözcükler, ilgili yörelerden tarafımızca ses kayıt cihazı yardımıyla ve not olarak derlenen metinlerden hareketle karşılaştırmalı olarak gösterilecektir. Bunun yapılmasındaki en önemli neden, söz konusu çalışmanın eş zamanlı ve karşılaştırmalı olmasıdır. Bu nedenle aynı zaman diliminde derlenen metinlerden yararlanılmıştır. Bir başka deyişle ilgili yörelerden daha önce derlenen metinlerin söz varlığına burada yer verilmemiştir. Bu çalışma, anılan yörelerin söz varlığını bütünüyle ortaya koyma iddiası taşımamaktadır. Aynı kökene sahip Türklerin farklı coğrafya, kültür, siyasi ve sosyal alanlarda varlık gösteren ağızlarındaki söz varlığının eş zamanlı ve karşılaştırmalı olarak nasıl bir sonuç vereceğine dair bir ipucu elde etme düşüncesi hâkimdir.

Anahtar Sözcükler: Karapapak / Terekeme, ağız, söz varlığı, karşılaştırma, alıntı sözcük.

THE COMPARISON OF QUOTED WORDS IN BORÇALI AND ÇILDIR KARAPAPAK / TEREKEME DIALECT

Abstract

In this study Borçalı and Çıldır Karapapak / Terekeme quoted words will be shown in comparison related places by us with the help of voice recorder and taking notes compiled text of the support. The study simultaneously and is comparatively the most important reason for this. Therefore, it is used also compiled texts. That does not existence of an earlier text. This study does not specify all of the vocabulary of the places. Karapapak / Terekeme Turkish different geographies, cultures, simultaneously indicating the presence of vocabulary in the dialect in political and social fields and the idea that how to get a result as compared.

Keywords: Karapapak / Terekeme, dialect, vocabulary, comparison, quoted word.

Giriş

Karapapak / Terekeme Türklerinin büyük bölümü bugün Türkiye ve Gürcistan sınırları içinde yaşamaktadır. Türkiye'deki Karapapak / Terekeme Türklerinin ağırlıklı olarak yerleştiği bölge, Ardahan'ın Çıldır ilçesine bağlı köylerdir. Gürcistan'da ise "ata dede Türk yurdu Borçalı" (Alyılmaz, 2003: 15) bu anlamda ilk akla gelen yerdir.

* Bu çalışma 8584 numaralı *Borçalı (Gürcistan) ve Ardahan / Çıldır Karapapak / Terekeme Ağzının Mukayeseli İncelenmesi* başlıklı BAP1 projesi kapsamında Karadeniz Teknik Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri tarafından desteklenmiştir.

** Yrd. Doç. Dr.; Karadeniz Teknik Üni. Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, bahadir.gunes@hotmail.com.

Özellikle 1828 Türkmençay Antlaşması ve 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sonucu Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan Karapapak / Terekeme Türklerinin büyük bölümü Türkiye'de Kars, Ardahan, Ağrı, Muş, Amasya, Tokat, Sivas illerinin çeşitli yerleşim birimlerinde bulunmaktadır (Bala, 1977: 330; Alyılmaz, 2002: 291; Ercilasun, 2002: 45-46; Alyılmaz, 2003: 5-6).

Borçalı Karapapak / Terekeme ağızı Azerbaycan Türkçesinin Batı grubu ağızları içinde değerlendirilmektedir. Batı grubu ağızları Borçalı'dan başka Karabağ, Kazak, Gence, Ayrım ağızlarını da kapsamaktadır¹ (Şireliyev, 1962: 16-17).

Çıldır Karapapak / Terekeme ağızı ise Türkiye Türkçesi ağızları içinde Doğu grubu ağızlarına dâhil edilmektedir. Karahan'ın (1996: 96) tasnifinde Doğu grubuna bağlı ikinci alt grubun yedinci alt başlığı altında "Kars Azerileri ve Terekemeleri ağızı" içinde değerlendirilmiştir.

Azerbaycan Türkçesi ağızlarının Batı grubu içinde yer alan Borçalı Karapapak / Terekeme ağzının, Türkiye Türkçesi ağızları içinde özellikle Kars ve çevre ağızları arasında bağlantı görevi üstlendiğini söylemek mümkündür. Ağız özellikleri ve kültürel değerler bakımından Borçalı ile Çıldır Karapapak / Terekeme Türkleri arasında çok fark bulunmadığı bazı kaynaklarda (Ercilasun, 2002: 1-2) belirtilmektedir.

Ağız araştırmalarında genellikle ses ve şekil bilgisi üzerinden mukayese yoluna gidilmekle birlikte, söz varlığı açısından ağızların karşılaştırıldığı çalışmalar da mevcuttur. Bu tür çalışmalarda Türkçenin farklı lehçelerine ait ağızlardaki söz varlığı, hem kendi aralarında hem de diğer Türk lehçeleriyle karşılaştırılmıştır².

1. Söz Varlığı ve Alıntı Sözcükler

Bir dilin anlatım olanaklarının temel taşları sözcüklerdir. İletişimde bu temel taşların kavramsal boyutu iletilerin yerine ulaşmasını sağlayan ögelerdir. Ana ve yan olarak temelde iki kola ayrılabilir olan bu unsurlar, ait oldukları dilin söz varlığını meydana getirir. Söz varlığı, bir dilin bütün sözcükleri; bir kişinin veya bir topluluğun söz dağarcığında yer alan sözcükler toplamıdır³ (Korkmaz, 2007: 144). Ancak söz varlığı denince yalnızca o dilin sözcükleri değil, deyimlerin, kalıplaşmış sözcüklerin, atasözlerinin, terimlerin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bütün de anlaşılır. Ayrıca bu, sadece bir dilde birtakım seslerin bir araya gelmesiyle

¹ Karapapak / Terekeme Türklerinin tarihi serüveni ve ağız özellikleri hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bk. (Alyılmaz, 2003; Güneş, 2013).

² Türkçenin iki lehçesinin (Türkiye Türkçesi-Kırgız Türkçesi) söz varlığı açısından kendi aralarında ve diğer Türk lehçeleriyle mukayese edildiği bir çalışma için bk. (Alimova, 2011).

³ Korkmaz, bu terimi *kelime hazinesi* şeklinde ele almış ve *İngilizcenin kelime hazinesi, üniversite öğrencilerinin kelime hazinesi* gibi örneklerle açıklamıştır.

kurulmuş simgeler, göstergeler olarak değil, aynı zamanda o dili konuşan toplumun kavramlar dünyası, maddi ve manevi kültürünün yansıtıcısı, dünya görüşünün bir kesitidir⁴.

Bir dilin söz varlığı, o dilin tarihine geniş ölçüde ışık tutmakta, asırlar boyunca ortaya çıkan ses, biçim, söz dizimi ve anlam değişikliklerini yansıtmakta ve hangi dillerin etkisiyle ne tür değişimler geçirdiğini göstermektedir. Bu manada Türkçenin tarihî ve modern alanlardaki dil incelemelerinde söz varlığı üzerinde yapılacak çalışmalar büyük bir öneme sahiptir.

Karahan (2008: 51), söz varlığı incelemesiyle bir toplumun yaşam biçimi, gelenek ve görenekleri, siyasi ve sosyal tarihi, çevre kültürlerle olan ilişkileri, toplumsal ve kültürel eğilimlerinin ortaya çıkacağını, belirli bir dönemin sosyal ve kültürel yapısını anlamak, sözcük yapımındaki yeni veya farklı şekilleri tespit etmek ve anlam olaylarını görebilmek için de sözcüklerin birer ipucu olduğunu belirtmiştir.

Bir dilin söz varlığını yalnız kendi kaynaklarından çıkan sözcükler oluşturmaz. Dilin konuşucusu olan milletin tarih içindeki serüvenine bağlı olarak çeşitli sebeplerle etkileşime geçtiği başka milletlerin dilleriyle alışveriş yaparak bu dillerden sözcük alıp kendi dilinden de bu dillere sözcük vermeleriyle oluşan dilsel alışveriş de söz varlığı açısından önemli bir gerçektir.

Bir dili şekillendiren unsurlar, bir bakıma o dili kullanan toplumun sosyal ve kültürel yapısı ve yaşam biçimiyle ilgilidir. Dilin söz hazinesi de toplumun genel yapısını ve ihtiyaçlarını belirleyen kavramlarla oluşmaktadır. Bu bakımdan yeni ihtiyaçlar yeni kavramları, yeni kavramlar yeni kelime ve şekilleri doğurur (Korkmaz, 2005: 948). Bu durum, dilin yeni kavramları karşılamak üzere duyduğu ihtiyacı karşılama yoluna gitmesine neden olur. Bu aşamada dil, kültürel ilişkilerden hareketle söz konusu ihtiyacın bir bölümünü karşılamak üzere alıntı sözcüklerden yararlanır.

Alıntı sözcüklerin dile girişi, milletlerin kültürel ilişkisine bağlı olarak gerçekleşebildiği gibi, devrin getirdiği siyasi, sosyal ve teknolojik gelişmeler ile eğitim yoluyla da bu durum oluşur. Türkçenin sadeleşmeye yönelik adımlar attığı yıllarda Arapça ve Farsça sözcüklerin yerine Türk dilinin kendi kaynaklarından yararlanması yoluna gidilirken Batı kökenli sözcüklerin dil içinde hızlı bir şekilde yayılmasının önüne geçilememiştir. Bunda belirtilen hususlardan biri olarak eğitim için Batı ülkelerine giden araştırmacıların döndüklerinde Batı

⁴ Aksan (2006: 7, 26), bir dilin söz varlığı incelenirken öncelikle “temel söz varlığı” adı verilen organ adları, akrabalık adları, sayılar, insanın maddi ve manevi kültür dairesi içine giren çeşitli kavramların dikkate alınması gerektiğini belirtir.

kökenli sözcükleri çalıştıkları alanlarda fazlaca kullanmalarının etkisinden söz edilir (Aksoy, 1974: 541).

Dil bilimsel alışverişler, karşılıklı kültürel nüfuzların tabiatını ve ehemmiyetini oldukça geniş bir şekilde tayin etme imkânını veren son derece elverişli belirleyicilerdir (Gemalmaz, 2010: 521). Türkçenin dil ilişkilerine bakıldığında tarihin değişik dönemlerinde siyasi, sosyal ve kültürel olaylara bağlı olarak farklı milletlerin dillerinden sözcük alıp bu dillere kendi sözcüklerini verdiği görülür⁵. Tanzimat döneminde yönünü Batı'ya çeviren Osmanlı toplumu özellikle Fransız kültürünün etkisinde kalmış, buradan alınan yeni düşünce ve akımların sosyal yapıya aktarılabilmesi için dilde sade bir anlatım yolunu seçmiştir (Korkmaz, 2005: 952-953). Dolayısıyla kültürel ve düşünsel alanda gerçekleşen ilişkiler, dili de etkilemekte, dilin hem kendi içinde birtakım düzenlemelere gitmesine hem de ilişki içinde olduğu dillerden ilgili kavramlarla birlikte birtakım sözcüklerin alınmasına neden olmaktadır.

Aksan (2006: 29), bir dilden alıntılanan sözcükleri iki biçimde değerlendirmiştir. Bunlardan birincisi, dilin ses eğilim ve kurallarına uymuş, yabancılığı belli olmayan “yerleşmiş yabancı sözcükler”; ikincisi ise dilin ses eğilim kurallarına uymayan, yabancılığını belli eden “yerleşmemiş yabancı sözcükler”dir. Karaağaç (1997: 499-501), kişi ve toplulukların diğer kişi ve topluluk dillerinden kendi dillerine sözcük almalarının “öğrenme” ve “özentî” gibi iki ana sebebinin olduğunu, söz konusu alıntıların kaynağının da “iç alıntılar”⁶ ve “dış alıntılar”⁷ olmak üzere ikiye ayrıldığını belirtmiştir.

Alıntı sözcükler, dilin söz hazinesini ve kavram alanlarını genişletmekle birlikte, dilde var olan birtakım sözcüklerin yerlerini almaları nedeniyle giriş yaptığı dile bu manada katkı sağlamamaktadır. Ayrıca alıntı sözcüklerin kendi ses özellikleri ile başka bir dile girmeleriyle birlikte, bu durum, alıcı dilin genel yapısına uygun olmadığı anda ilgili dilin kavram zenginliği açısından duraksamasına neden olmaktadır (Korkmaz, 2005: 957). Bu manada dilde karşılığı olmayan sözcüklerin alınmasına öncelik verilmeli, alıntılanan sözcük dilin kendi yapısına uygun hâle getirilerek kullanılmalıdır. (Korkmaz, 2007: 495). Türkler, genellikle dil ve filoloji hareketlerinde yalnız kendi millî dillerini terbiye etmekle kalmamış, edindikleri yabancı dil sözcüklerini de sıkı sıkıya kendi gramerlerine uydurmakta büyük başarı göstermişlerdir (Caferoğlu, 1969: 26). Bu sağlanmadığı takdirde, toplumsal iletişimde bozulmalar meydana gelecek, bu da millet olma bilincinin zayıflamasına, toplumun geçmişten getirdiği ortak değer yargılarıyla bağlantılarının kesilmesine neden olacaktır.

⁵ Türkçenin komşu dillere verdiği sözcüklere örnek olmak üzere geniş bilgi için *bk.* (Karaağaç, 1998a: 361-387; Karaağaç, 1998b: 476-495; Karaağaç, 2008).

⁶ “Kişi, sosyal grup ve şivelerden yapılan alıntılar” (Karaağaç, 1997: 501).

⁷ “Komşu kavimlerin dillerinden yapılan alıntılar” (Karaağaç, 1997: 501).

Bilinçli olarak sözcük alıntılması yapılmadığı zaman, söz konusu yabancı sözcüklerin dile girişi hızlanarak normal bir dil alışverişi sınırını aşmakta, bu da dilde yozlaşmaya neden olmaktadır (Zülfikar, 1996: 5; Karaağaç, 1997: 502; Zülfikar, 1997: 401). Türkçenin çeşitli devrelerde karşılaştığı benzer durumlar, kültürün gerçek sahibi olan halkın karşı koymasıyla dengelenmiştir (Ercilasun, 1995: 1072-1075; Gemalmaz, 2010: 38-40).

1.1. Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme Ağzında Alıntı Sözcükler

Ağızlar dilin söz varlığına dair zenginliğini bünyelerinde taşıyan en önemli kaynak durumundadırlar. Barındırdıkları sözcüklerin hem standart dilin verileri hem de arkaik özellikli olması, ağızların söz varlığı açısından önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca siyasi, sosyal ve kültürel nedenlerle dil üzerinden yapılan alışverişlerle alıntı sözcüklerin dile girmesi, ağızları da etkilemekte, böylece söz konusu alıntıları kendi seslendirme biçimleriyle sunan ağız konuşucuları, bu sözcüklere olduğundan farklı anlamlar da verebilmektedirler.

Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağızı, konuşurlarının Müslüman olması dolayısıyla Arapça ve Farsça; uzun yıllar Rus yönetiminde yaşamaları nedeniyle Rusça; Borçalı -genellikle Rusça üzerinden olmak üzere- ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzının eğitim ile televizyon, internet gibi yazılı ve görsel yayınların etkisiyle Batı kökenli sözcükleri ve her ağızda olduğu gibi dilin eski dönemlerinden kalma bakiyeleri barındırmaları nedeniyle zengin bir söz varlığına sahiptir.

Alıntı sözcükler, buldukları dil içinde misafir konumundan çıkıp yapı ve anlam açısından gösterdikleri değişme ve gelişmelerle o dilin malı olabilmektedirler. Bu manada Borçalı ve Çıldır'daki Karapapak / Terekeme Türklerinin ağzına yerleşen alıntı sözcüklerin, aynı Türk boyunun iki farklı coğrafyada konuşulan ağzında ses ve anlam itibarıyla ne gibi özellikler gösterdiğini az da olsa ortaya koymak bu çalışmanın ana eksenini oluşturmuştur.

Burada yer verilecek sözcükler, birer sözlük malzemesi olabileceklerden seçilmiştir. Bir başka deyişle yöresel söyleyiş özelliği nedeniyle ölçünlü dilden ayrılan her sözcüğe yer verilmemiştir. Bu tür sözcüklerden ancak anlamı bilinemeyecek derecede değişik seslendirilen ve ölçünlü dilden farklı anlamlar içerenler alınmıştır.

Demir (2013: 86-87), standart varyantı olan bir dilin ağızlarının sözlüğü yapılırken ağız ile standart arasına kesin bir çizgi çekilemeyeceğini, ağız sözlüklerinin hazırlanmasında karşılaşılan önemli sorunlardan birinin sözlükbirimlerin seçimi olduğunu belirtmiştir. Demir'e göre, bu aşamada karşılaşılan ilk sorunun, sözlüğe alınacak malzemenin seçiminde hangi ölçütlere başvurulacağı, hangi malzemenin neye göre alınacağıdır. Demir, ağız sözlüklerine alınacak malzemenin seçiminde standart bir yaklaşım olmasa da genel eğilimin, standart dilde

kullanılan ve yapısında, anlamında veya kullanıldığı bağlamda bir farklılık görülmeyen verilerin sözlüğe alınmaması şeklinde olduğunu belirtmiştir.

Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzına dair söz varlığı sunulurken değerlendirmeye alınan madde başı sözcükler ilgili yörelerdeki seslendiriliş biçimleriyle gösterilmiştir. Madde başı sözcüklerin sıklıkla kullanılan farklı söyleniş biçimleri ise ilgili sözcükten ayrı değil, “/” işareti konularak yanında gösterilmiştir. Demir (2013: 90), yerel varyantlar tek biçimli olmadığından bir sözcüğün aynı metinde sesçe farklı yapılarla dönüşebildiğini, bu tür verilerin ayrı madde başlarında gösteriminin ve birbirine gönderme yapılmasının pratikte çalışmaya sınırlı bir katkı sağladığını belirtmiştir. Bunun yanında değerlendirmeye alınan madde başı sözcüklerin gösteriminde isimler yalın hâlde; fiiller ise mastar biçimleriyle belirtilmiştir.

Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzının söz varlığı mukayeseli bir şekilde belirtilirken alıntı sözcüklerin hangi dilden alındığı ve bu dildeki biçimi, ilgili sözcüğün yanında gösterilmiştir. Demir (2013: 91), alıntı sözcüklerin ait oldukları dilin gösterilmesinin kişisel bir tercih olduğunu, köken gösterimiyle ilgili en önemli yöntem sorununun ağızdaki bir sözcüğün doğrudan kaynak dilden mi alındığı yoksa başka dillerden mi kopyalandığının genellikle bilinmemesi olduğunu belirtmiştir. İlgili yörelerde alıntı sözcüklerin kaynak dildeki anlamlarının kullanılması yanı sıra bu sözcüklere zaman zaman yeni anlamlar da kazandırıldığı görülmektedir. Bu çalışmada Borçalı’da tespit edilen alıntı sözcüklerden Batı kaynaklı olanlar büyük oranda Rusçadan kopyalanmıştır. Bu özellikteki Batı kökenli madde başı sözcüklerin yanında, tespit edebildiğimiz ölçüde Rusçadaki biçimleri de gösterilmiştir.

Karşılaştırmalı olarak sıralanan madde başları, ilgili yörelerdeki seslendirilme biçimlerine göre alfabetik olarak sıralanmıştır. Mesela; normalde “k” ile seslendirilen bir sözcük tonlaşma sonucu “ğ” ile söyleniyorsa söz konusu sözcüğe “g” maddesi içinde yer verilmiştir. Ayrıca söz konusu madde başı sözcüklerin karşılıkları verilirken genellikle ilgili sözcüğün ölçünlü dildeki karşılığı; açıklama isteyen sözcüklerde ise anılan yörelerde kullanılan anlamı belirtilmiştir.

Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzında alıntı sözcüklerin oranı azımsanmayacak derecededir. Bu sözcüklerden önemli bir bölümü İslam dininin etkisi ve buna bağlı olarak yaşanan siyasi, sosyal ve kültürel değişmelere bağlı olarak Arapça ve Farsça kökenlidir. Bunun yanında özellikle teknolojik gelişme ve değişmelerin etkisiyle yazılı ve görsel yayımlara dayalı Batı kökenli sözcükler de anılan yörelerde belirgindir. Büyük oranda Borçalı’da olmak üzere Rusya’nın uzun süren hâkimiyeti nedeniyle Rusça sözcükler de önemli

bir orana sahiptir. İlgili yörelerde nadiren görülen alıntılar da “diğer alıntı sözcükler” başlığı altında ele alınmıştır.

1.1.1. Arapça Kökenli Söz Varlığı

Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzıyla ilgili söz varlığına bakıldığında her iki yörede Arapça kökenli sözcüklerin genellikle aynı şekil ve anlamıyla kullanıldığı görülür. Ancak zaman zaman söyleyiş ve anlamda farklılıklar olabilmektedir. Bu özellikteki madde başı sözcükler, söyleniş ve anlamca aynı olanlar, söylenişleri farklı; anlamları aynı olanlar, Borçalı’da olup Çıldır’da tespit edilemeyenler ve Çıldır’da olup Borçalı’da tespit edilemeyenler şeklinde gösterilmiştir. Değerlendirmeye alınan toplam Arapça kökenli madde başı sözcük sayısı 312’dir.

1.1.1.1. Söylenişi ve Anlamı Aynı Olan Arapça Sözcükler

Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzında tespit edilen Arapça kökenli sözcüklerden her iki yöre için de söyleniş ve anlam bakımından ortaklık gösteren madde başı sözcük sayısı 108’dir:

Tablo 1: Söylenişi ve Anlamı Aynı Olan Arapça Sözcükler

Madde Başı	Anlam
<i>aħır (âħir)</i>	son, velhasıl, kısaca
<i>alosman (‘âl-i ‘osmân)</i>	Osmanlı Devleti
<i>ar (‘âr)</i>	utanma
<i>arah (‘arak)</i>	ispirtolu içki, rakı
<i>arzıhal / arzuhal (‘arz-ı hâl)</i>	dilek, istek
<i>âhâta / ehata (ihâta)</i>	kuşatma, etrafını çevirme
<i>ayıf (‘ayb)</i>	ayıp, utanılacak davranış veya hareket
<i>bafat (vefât)</i>	vefat, ölüm
<i>bedir (bedr)</i>	dolunay
<i>beyyad (bî‘at)</i>	bağlılık; kabul, onay
<i>camal (cemâl)</i>	yüz güzelliği
<i>cavař (cevâb)</i>	cevap, yanıt
<i>cenup (cenûb)</i>	güney
<i>davam (devâm)</i>	devam; devam etme
<i>davat (da‘vet)</i>	yemekli toplantı, ziyafet
<i>dayımı (dâ‘imî)</i>	daimi, sonsuz
<i>dinar (dînâr)</i>	para birimi
<i>edet (âdet)</i>	âdet, usul
<i>eğide (‘akîde)</i>	iman, inanç
<i>ehvalat (aħvâl)</i>	hâller, durumlar
<i>elêh (‘aleyh)</i>	karşı, karşıt
<i>elem (‘âlem)</i>	millet, halk, ahali
<i>elim (‘ilm)</i>	ilim
<i>ember (‘anber)</i>	güzel koku
<i>encem / encemi (encâm)</i>	son, akıbet
<i>erz (‘arz)</i>	zaman, süre
<i>esger (‘asker)</i>	asker, nefer
<i>eşğ (‘aşk)</i>	aşk, sevgi
<i>fayız (fâ‘iz)</i>	faiz, oran
<i>ferħ / ferķ (fark)</i>	fark, ayrılık, başkalık

<i>fetir (fatîr)</i>	sacda pişirilen yufka ekmeği
<i>ğala (kal'a)</i>	kale, korunaklı yapı
<i>ganun (kânûn)</i>	yasa, kanun, kural
<i>ğavıl (kabûl)</i>	kabul, onay
<i>ğavır (kâfir)</i>	Müslüman olmayan, yabancı
<i>ğayda (kâ'ide)</i>	kural, kanun, usul
<i>ğayıf (ğa'ib)</i>	kayıp, görünmeyen
<i>gelem (kalem)</i>	kalem
<i>gem (ğamm)</i>	gam, keder, üzüntü
<i>gendil (kandil)</i>	kandil
<i>geti (kat'î)</i>	kesin, tereddütsüz
<i>getre (katre)</i>	damla
<i>ğıssa (kıssa)</i>	kıssa, hikâye, rivayet
<i>ğıvla (kıble)</i>	kible
<i>ğıyas (kıyâs)</i>	karşılaştırma, hüküm verme
<i>ğıymat (kıymet)</i>	kıymet, değer
<i>hağ (hak)</i>	Allah; doğru, doğruluk
<i>hağ (halk)</i>	halk, ahali, insanlar
<i>halva (helvâ)</i>	helva
<i>hamır (hamîr)</i>	hamur
<i>haraf (harâb)</i>	harap, çürük, bozuk
<i>hasa ('asâ)</i>	asa, baston, değnek
<i>hava (havâ)</i>	melodi; seslerin ahengi
<i>hele (hele)</i>	artık, ek olarak, dahası
<i>helek (helâk)</i>	helak, yok olma
<i>herp (harb)</i>	savaş
<i>hesis (hasîs)</i>	cimri, kıskanç
<i>hına (hunâ / hunnâ)</i>	kına
<i>hisse (hisse)</i>	bölüm, parça
<i>hoy (hü)</i>	imdat, yardım
<i>hökmen (hükmen)</i>	mutlak, hüküm vererek
<i>hörmet (hürmet)</i>	saygı, ihtiram
<i>hurc (hürç)</i>	hurç, büyük heybe
<i>irehmet (rahmet)</i>	rahmet, koruma
<i>ismet ('ismet)</i>	ırz, namus
<i>iştımayi (ictimâ'î)</i>	toplumsal
<i>kavaf (kebâb)</i>	kebab
<i>kelme (kelime)</i>	söz, sözcük
<i>küllü (külli)</i>	bütün, hep, çok
<i>libas (libâs)</i>	giysi
<i>mahnı (mânî)</i>	nağme, türkü
<i>mehdéf (mekteb)</i>	okul
<i>mehedel (mu'attal)</i>	şaşıрма, ne yapacağımı bilememe
<i>meléyke (melâ'ike)</i>	melekler; melek kadar güzel kadın
<i>mëllim (mu'allim)</i>	öğretmen, hoca
<i>mëlumat (ma'lumât)</i>	bilgi, açıklama
<i>menşer (mahşer)</i>	kıyamet günü ölümlerin dirilerek toplanacakları yer
<i>meslehet (maslahat)</i>	iş, husus, emir
<i>mëret (mârid)</i>	uğursuz, hayırsız, kötü
<i>meşur (meşhûr)</i>	tanınmış, ünlü
<i>mëyd (mevt)</i>	cenaze, ölü
<i>mezeme (malzeme)</i>	araç gereç
<i>molla (mollâ)</i>	imam, hoca
<i>musaafir (müsâfir)</i>	konuk
<i>nefer (nefer)</i>	asker, adam
<i>pağıl (bahîl)</i>	içten pazarlıklı; kıskanç; cimri
<i>sahat (sa'at)</i>	saat, süre
<i>savağ (sabâh)</i>	sabah, yarın, ertesi gün
<i>sir (sırr)</i>	sır

<i>söhbət (sohbet)</i>	söhbət, karşılıklı konuşma
<i>sünnü (sünni)</i>	Sünni
<i>süküt (sükût)</i>	sessiz, sakin; efendi
<i>tayfa (tâ'ife)</i>	kavim; halk
<i>tecnis (tecnis)</i>	bir şiir türü
<i>telefüz (telaffuz)</i>	söyleyiş, seslendirme
<i>telis (tillîs)</i>	çuval
<i>temiz (temyîz)</i>	temiz; saf, katışıksız
<i>tendir (tennür)</i>	tandır
<i>teref (taraf)</i>	yön, yan
<i>terviye (terbiye)</i>	edep; eğitim; davranış kuralları
<i>tesevür (tasavvur)</i>	zihinde şekillendirme, kurma
<i>vayız (vâ'iz)</i>	kötü, kötü niyetli
<i>vede (va'de)</i>	zaman, süre
<i>yêsir (esîr)</i>	esir, köle
<i>zad (zâd)</i>	şey, filan
<i>zaral (zarar)</i>	kayıp, ziyan
<i>zemheri / zehmeri (zemherîr)</i>	kara kış
<i>ziya (ziyâ)</i>	aydınlık, ışık, nur

Tablo 1 göz önüne alındığında önemli bir bölümü dinî inanişaya ait olmak üzere, birbirinden farklı konulara ait Arapça kökenli söz varlığının kullanımında biçim ve anlam açısından Borçalı ve Çıldır yörelerinin büyük oranda örtüştüğü görülür.

1.1.1.1.2. Söylenişleri Farklı; Anlamları Aynı Olan Arapça Sözcükler

Anılan yöre ağızlarında söylenişleri farklı; anlamları aynı olan Arapça kökenli madde başı sözcüklerin sayısı 60'tır:

Tablo 2: Söylenişleri Farklı; Anlamları Aynı Olan Arapça Sözcükler

Madde Başı		Anlam
Borçalı	Çıldır	
<i>arahl</i>	<i>irahlı</i>	(<i>'arahl</i>) raki, ispirotolu içki
<i>badrican / badrijen</i>	<i>patlican</i>	(<i>bâdincân</i>) patlican
<i>bälâd</i>	<i>belend</i>	(<i>beled</i>) vâkîf, yetkin
<i>bulğuh</i>	<i>buluğ</i>	(<i>bülûğ</i>) ergenlik çağı
<i>cemahat</i>	<i>camaat</i>	(<i>cemâ'at</i>) topluluk
<i>camuş / comuş / coñuş</i>	<i>camış</i>	(<i>câmûs</i>) camız, manda
<i>dêga</i>	<i>dağga</i>	(<i>dakîka</i>) dakika
<i>dellal</i>	<i>tellal</i>	(<i>dellâl</i>) tellal, satıcı
<i>dövlet</i>	<i>devlet</i>	(<i>devlet</i>) devlet, ülke
<i>ecâyif</i>	<i>acayif</i>	(<i>acâ'ib</i>) acayip, tuhaf
<i>eğyar</i>	<i>ağyar</i>	(<i>ağyâr</i>) başkaları
<i>ehsan</i>	<i>eysan</i>	(<i>ihsân</i>) lütuf, iyilik
<i>ehiyat</i>	<i>ehdiyat</i>	(<i>ihtiyât</i>) tedbir; sistem
<i>esa</i>	<i>asa</i>	(<i>'asâ</i>) asa, baston
<i>eyni</i>	<i>ayni</i>	(<i>'ayni</i>) aynı, tıpkı, benzer
<i>fağır</i>	<i>fağır</i>	(<i>fağîr</i>) yoksul, zavallı
<i>fâlet</i>	<i>falet</i>	(<i>fa'âliyyet</i>) etkinlik, çalışma
<i>ğabir / ğebir</i>	<i>ğevir</i>	(<i>ğabr</i>) mezar
<i>ğeden</i>	<i>ğeder / ğader</i>	(<i>ğadar</i>) değin
<i>ğelb</i>	<i>ğelp</i>	(<i>ğalb</i>) kalp
<i>ğeyret</i>	<i>ğıryat</i>	(<i>ğayret</i>) çaba, çalışma
<i>hâlim</i>	<i>helim</i>	(<i>helîme</i>) içinde yemek pişirilen kaynamış su

<i>havar / heber</i>	<i>hever</i>	(<i>haber</i>) haber, bilgi
<i>hec</i>	<i>hac</i>	(<i>hacc</i>) İslam'ın beş şartından biri
<i>heğiğēt</i>	<i>hakğēt</i>	(<i>hakikat</i>) gerçek, doğru
<i>heseret</i>	<i>eseret</i>	(<i>esaret</i>) tutsaklık
<i>hetda</i>	<i>hatda</i>	(<i>hatta</i>) bundan başka, üstelik
<i>heyet</i>	<i>hayat</i>	(<i>hayat</i>) yaşam, yaşam alanı
<i>hidmet</i>	<i>hizmet</i>	(<i>hidmet</i>) hizmet, görev
<i>himyā</i>	<i>kimya</i>	(<i>kimya</i>) kimya
<i>ifliç</i>	<i>felç</i>	(<i>felc</i>) felç, inme
<i>kalām</i>	<i>kelām</i>	(<i>kelām</i>) kelim, söz
<i>kasād</i>	<i>kesat</i>	(<i>kesad</i>) az, kıt
<i>mēçit</i>	<i>mescit</i>	(<i>mescid</i>) mescit, cami
<i>mefTun</i>	<i>mefđun</i>	(<i>mefün</i>) tutkun, vurgun
<i>mellim / melim / mēllim</i>	<i>mehellim</i>	(<i>mu'allim</i>) öğretmen, hoca
<i>merifat</i>	<i>merfet</i>	(<i>ma'rifet</i>) beceri, başarı; terbiye
<i>meselen / meselçin</i>	<i>mesele</i>	(<i>meselā</i>) örneğin, örnek olarak
<i>mesref</i>	<i>meserif</i>	(<i>masraf</i>) gider, harcama
<i>mōhğem</i>	<i>mōkğem</i>	(<i>muhkem</i>) sağlam
<i>mōmün</i>	<i>mümin</i>	(<i>mü'min</i>) Allah'a iman eden kimse
<i>muharibe</i>	<i>muharebe</i>	(<i>muharebe</i>) savaş
<i>müselman</i>	<i>müslüman</i>	(<i>müslümān</i>) İslam'a inanan kimse
<i>ner</i>	<i>nar</i>	(<i>nār</i>) ateş, kor
<i>nifret</i>	<i>nefret</i>	(<i>nefret</i>) iğrenme; kin
<i>niğah</i>	<i>nikāh</i>	(<i>nikāh</i>) kanunî evlenme töreni.
<i>niğ</i>	<i>nutuğ</i>	(<i>nutk</i>) nutuk, konuşma
<i>sahya</i>	<i>saha</i>	(<i>sāha</i>) meydan, alan
<i>salam</i>	<i>selem</i>	(<i>selām</i>) selam
<i>sinif</i>	<i>sınıf</i>	(<i>sınıf</i>) sınıf, derece
<i>süfre</i>	<i>surfa</i>	(<i>sufre</i>) sofrası
<i>şāhed</i>	<i>şehit</i>	(<i>şehid</i>) şehit
<i>şeyir</i>	<i>şiyir</i>	(<i>şi'r</i>) şiir, manzume
<i>tāli</i>	<i>taliğ</i>	(<i>tālī'</i>) talih, şans
<i>tedbir</i>	<i>tedvir</i>	(<i>tedbir</i>) çözüm, önlem
<i>tēlim</i>	<i>talim</i>	(<i>ta'līm</i>) eğitim, öğrenme
<i>terîğēt</i>	<i>tarikāt</i>	(<i>tarikāt</i>) tarikat
<i>türfe</i>	<i>türve</i>	(<i>türbe</i>) türbe, kabir, mezar
<i>zibil</i>	<i>zivil</i>	(<i>zibl</i>) çöp, süprütü

Yapı ve anlam bakımından Arapça kökenli söz varlığının iki yöredeki kullanımı dikkate alındığında anlam aynılığının devam edip biçim farklılığının ortaya çıktığı sözcüklerin sayısının daha az olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durumun oluşmasında ağızların doğal sınırlarına müdahale olan idari taksimatın etkisinden söz edilebilir.

1.1.1.1.3. Borçalı'da Olup Çıldır'da Tespit Edilemeyen Arapça Sözcükler

Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzının genel söz varlığı bakımından büyük oranda örtüştüğü aşikârdır. Ancak Türkçe kökenli sözlük malzemesi yanı sıra alıntı sözcüklerde de farklı kullanımlar göze çarpmaktadır. Bu durum, Arapça kökenli madde başı sözcükler için de geçerlidir. Her iki yöreden aynı zaman diliminde tarafımızca derlenen metinlerin içerdiği söz varlığına bakıldığında Arapça kökenli sözlük malzemesi olarak Borçalı yöresinde tespit edilip

Çıldır Karapapak / Terekeme ağzında tespit edilemeyen Arapça kökenli sözcüklerin sayısı 83'tür:

Tablo 3: Borçalı'da Olup Çıldır'da Tespit Edilemeyen Arapça Sözcükler

Madde Başı	Anlam
<i>bāğī (bâkî)</i>	bölme işleminde kalan sayı
<i>beli (belî)</i>	onaylama ifadesi; evet
<i>cehd (cehd)</i>	çalışma, gayret
<i>cenub (cenûb)</i>	güney
<i>dayîmî (da'îmî)</i>	sonsuz, ebedi
<i>değîk (dağîk)</i>	dakik; sözünün eri
<i>dînâr (dînâr)</i>	para birimi
<i>eclaf (eclâf)</i>	mürüvetsiz, alçak
<i>ecvaf (ecvef)</i>	alçak, rezil
<i>eħvalat (aħvâl)</i>	hâller, durumlar
<i>ekseren (ekseriyyâ)</i>	çoğunlukla, genellikle
<i>ekseret / esseriyyat (ekseriyyet)</i>	çoğunluk
<i>elil ('ilel)</i>	hasta, düşkün
<i>erş-ı elâ (arş-ı a'lâ)</i>	göğün en yüksek tabakası
<i>etir ('itr)</i>	güzel kokulu bir bitki
<i>evez (a'vâz)</i>	karşılık, bir şeyin yerini tutan unsur
<i>fehr (faħr)</i>	gurur, övünme
<i>fesil (fasl)</i>	mevsim
<i>ğedder (ğaddâr)</i>	zalim, acımasız
<i>ğesebe (ğasaba)</i>	kasaba, ilçe
<i>ğezeb (ğazab)</i>	öfke, kızgınlık
<i>ħalħazar (ħâl-i ħâzır)</i>	şimdiki durum
<i>havas (havâss)</i>	saygın olanlar
<i>heğğî (ħakîkî)</i>	gerçek
<i>heğ ğeten (ħakîkâten)</i>	gerçekten
<i>herakat (hareket)</i>	davranış, tavır
<i>herbi (harbî)</i>	harple, savaşla ilgili
<i>hëyret (hayret)</i>	şaşkınlık
<i>hezerët (ħazerât)</i>	hazretler, yükler
<i>ihdiyar (ihtiyâr)</i>	seçme, seçenek
<i>ifrat (ifrât)</i>	aşırılık
<i>ihdisas (ihtisâs)</i>	uzmanlık
<i>imëriyyet (imâret)</i>	bayındırlık
<i>imtiyaz (imtiyâz)</i>	ayrıcalık
<i>inkışaf (inkışâf)</i>	oluşma, ortaya çıkma
<i>isTeħkâm (istiħkâm)</i>	asker, kuvvet
<i>işTimâyi (ictimâ'î)</i>	toplumsal
<i>kelf (kelb)</i>	köpek
<i>leğeb (lâğab)</i>	lakap, takma ad
<i>lel (la'l)</i>	değerli bir taş
<i>mâlice / mualce (mu'âlece)</i>	tedavi; ilaç
<i>meğam (mağâm)</i>	makam; zaman
<i>meħbus (maħbûs)</i>	tutuklu
<i>meħabbet (muħabbet)</i>	aşk, sevgi
<i>meğalat (mağâlât)</i>	sözler, yazılar
<i>mëna (ma'nâ)</i>	anlam
<i>mësul (maħsûl)</i>	ürün
<i>mëtem (mâtem)</i>	yas
<i>möhnet (miħnet)</i>	acı, üzüntü
<i>möhübbët (muħabbet)</i>	sevgi
<i>muassîr (mu'asır)</i>	çağdaş
<i>mubahasa (mübâhase)</i>	fikir alışverişi
<i>mubarîze (mübâreze)</i>	mücadele

<i>muğavle (muḳâvele)</i>	sözleşme
<i>muğenni (muğanni)</i>	şarkıcı
<i>müeyyen (mu'ayyen)</i>	belirli
<i>münbit (münbit)</i>	bereketli
<i>müsellim (müsellim)</i>	idari bir unvan
<i>nağis (naḳîs)</i>	eksi, eksik
<i>nayhe (nâhiye)</i>	bölge
<i>nâzer (nazar)</i>	bakış; iltifat
<i>nêre (na'ra)</i>	bağırma, yüksek ses
<i>nesiyet (nasîhat)</i>	öğüt
<i>nezîre (nazîre)</i>	benzetme; şiir
<i>sâdr (sadr)</i>	başkan
<i>sâhra (sahrâ)</i>	çöl, ova
<i>seyf (sehv)</i>	yanlış, yanılma
<i>seyyad (sayyâd)</i>	avcı
<i>sin (sinn)</i>	yaş, ömür
<i>sünü (sun'i)</i>	yapay
<i>süPḥ (subḥ)</i>	sabah
<i>şerayit (şerâ'it)</i>	şartlar, gerekli unsurlar
<i>şerk (şark)</i>	doğu
<i>şiye (şî'â)</i>	Şii
<i>şoa (şuâ')</i>	ışık
<i>teğait (tekâ'üd)</i>	emeklilik
<i>têmir (ta'mîr)</i>	onarma
<i>tercümeyi ḥal (tercüme-i ḥâl)</i>	özgeçmiş
<i>teserufat (tasarrufât)</i>	geçim, geçinme
<i>üSüF ('uzv)</i>	uzuv, organ, parça
<i>vâldêyn (vâlideyn)</i>	anne ve baba
<i>verâḳ (varâḳ)</i>	yaprak, sayfa
<i>zâyiT (zâ'id)</i>	toplama (matematik)

Borçalı'da tespit edilen söz konusu madde başı sözcüklere Çıldır Karapapak / Terekeme ağzında rastlanmaması, kesinlik bildirmemekte, büyük oranda çalışmanın sınırlandırılmasına bağlı bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Bir başka deyişle Çıldır Karapapak / Terekeme ağzıyla ilgili yapılacak daha ayrıntılı bir söz varlığı çalışmasıyla Borçalı'da tespit edilen sözcüklerin kullanımına rastlanabilir.

1.1.1.1.4. Çıldır'da Olup Borçalı'da Tespit Edilemeyen Arapça Sözcükler

Mevcut metinler üzerinde yapılan taramalar sonucu Çıldır Karapapak / Terekeme ağzında tespit edilen; ancak aynı dönemde derlenen Borçalı Karapapak / Terekeme ağzında rastlanmayan Arapça kökenli sözcüklerle de doğal olarak karşılaşmıştır. Söz konusu bağlamda ele alınabilecek Arapça kökenli madde başı sözcük sayısı 61'dir:

Tablo 4: Çıldır'da Olup Borçalı'da Tespit Edilemeyen Arapça Sözcükler

Madde Başı	Anlam
<i>al (âl)</i>	hile, tuzak
<i>alaḳ (aleḳ)</i>	hayvan yemlerinin genel adı
<i>ale ('alâ)</i>	yüce
<i>beret (berât)</i>	ferman
<i>cerîya (cârîye)</i>	hizmetçi
<i>divan / dîvan (dîvân)</i>	büyük meclis; bir şiir türü
<i>düvel (düvel)</i>	devletler

<i>eda (edâ)</i>	tavır, davranış
<i>ēđdam (i'dâm)</i>	idam
<i>ekseri (ekserî)</i>	çoğunluk
<i>eriz ('ârıza)</i>	eziyet
<i>faya (fâyahâ)</i>	güzel kokulu nesne
<i>fenâ (fenâ)</i>	fani olma
<i>fırğat (fırkat)</i>	ayrılık
<i>fığara / fuğara (fukarâ)</i>	fakir
<i>ğad (kadd)</i>	boy, endam
<i>ğeral (karâr)</i>	karar
<i>hamayıl (hamâ'il)</i>	muska
<i>hançal (hancer)</i>	hançer
<i>hesir (hasîr)</i>	kalın otlarla örülmüş yer yaygısı
<i>hikeyet (hikâyet)</i>	yaşanmış olay
<i>hîn (hîn)</i>	zaman, devir
<i>hırcun (hırc)</i>	heybe, torba
<i>hüdüt (hudûd)</i>	sınır
<i>ıdırât (istirâhat)</i>	dinlenme
<i>ifdağar (iftihâr)</i>	övünme
<i>ilmi nizam ('ilm-i nizâm)</i>	düzen
<i>kaza (kazâ)</i>	ilçe
<i>kehlen (küheylân)</i>	soylu at
<i>mabal (vebâl)</i>	günah
<i>mahtab (muhtâtab)</i>	hitap edilen, dikkate alınan
<i>mal (mâl)</i>	büyükbaş hayvan
<i>mamfât (menfa'at)</i>	çıkâr, fayda
<i>matrah (mitrak)</i>	bir tür kamçı
<i>mensil (mahsül)</i>	yağ, peynir vb. hayvansal ürünler
<i>misgi ember (misk ü 'anber)</i>	çok güzel koku
<i>muğadderet (muğadderât)</i>	alın yazısı
<i>muhbür (muhbîr)</i>	haber getirip götürün
<i>mutasarrıf (mutasarrıf)</i>	idare amiri, vali
<i>müsdeşâr (müsteş'ar)</i>	müsteşar; bilgili kişi
<i>mütalâ (mütâla'a)</i>	okuma, inceleme
<i>müzevir (müzevîr)</i>	dedikoducu
<i>nağıl (nağl)</i>	şiiir; öykü, masal anlatma
<i>palha (bakla)</i>	bakla, bezelye
<i>sahan (sahn)</i>	derinliği az, küçük kap
<i>sağav / sayaf (sâhib)</i>	sahip
<i>seyef (sebeb)</i>	sebep, neden
<i>séyran (seyrân)</i>	gezi, piknik
<i>sıfır (sıfır)</i>	boş; önemsiz; kolay
<i>sikge (sikge)</i>	madenî para; uzun demir
<i>suval (su'âl)</i>	soru
<i>şayir (şâ'ir)</i>	şair
<i>şeyih (şeyh)</i>	şeyh, mürsit
<i>şöle (şu'le)</i>	şule, ışık
<i>tahdîr (tahdîr)</i>	değer verme; başarı belgesi
<i>tantana (tantana)</i>	karişıklık, kargaşa
<i>tekmil (tekmil)</i>	tam, eksiksiz
<i>tevellüt (tevellüd)</i>	doğum tarihi
<i>tevlîğat (tevlîğât)</i>	bildirim
<i>ülfet (ülfet)</i>	dostluk, samimiyet
<i>zevrah (zevrah)</i>	kayık, sandal

Tablo 4'te yer alan Çıldır'da tespit edilip Borçalı'da rastlanmayan Arapça kökenli sözcüklerin durumu da yukarıda belirtildiği üzere çalışmanın sınırlarıyla ilgili bir durumdur. Bir

önceki tabloda dile getirilen, Borçalı'da yapılacak kapsamlı bir söz varlığı çalışmasıyla ortaya çıkacak verilerin göstereceği özellikler burada da geçerlidir.

1.1.2. Farsça Kökenli Söz Varlığı

Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzında tespit edilen Farsça kökenli madde başı sözcükler, söyleniş ve anlamca aynı olanlar, söylenişleri aynı; anlamları farklı olanlar, söylenişleri farklı; anlamları aynı olanlar, söyleniş ve anlamca farklı olanlar, Borçalı'da olup Çıldır'da tespit edilemeyenler ve Çıldır'da olup Borçalı'da tespit edilemeyenler şeklinde tasnif edilmiştir. Toplamda 126 adet Farsça kökenli madde başı sözcük değerlendirilmiştir.

1.1.2.1. Söylenişi ve Anlamı Aynı Olan Farsça Sözcükler

İlgili ağzılarda görülen Farsça kökenli sözcüklerden söylenişleri ve anlamları aynı olanlar, diğer iki gruba göre daha fazladır. Bu durum, Farsça kökenli söz varlığı açısından da Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzının büyük oranda benzerlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu özelliklere sahip tespit edilen madde başı sözcük sayısı 44'tür:

Tablo 5: Söylenişi ve Anlamı Aynı Olan Farsça Sözcükler

Madde Başı	Anlam
<i>ahu (âhû)</i>	ceylan, karaca
<i>baravar (berâber)</i>	beraber, birlikte
<i>bêcere (bî-çâre)</i>	çaresiz, zavallı
<i>bêd (bed)</i>	kötü, çirkin
<i>bêl (bel)</i>	toprak işlemede kullanılan kürek
<i>benöyşe (beneşşe)</i>	menekşe
<i>bes (bes)</i>	yeter; tamam
<i>dağ (dâğ)</i>	kızgın demirle bedene vurulan nişan; yara
<i>dem (dem)</i>	zaman; saat; devir
<i>dest (dest)</i>	el
<i>dür (dürr)</i>	inci
<i>gôr (gûr)</i>	mezar
<i>hal (hâl)</i>	vücuttaki siyah noktalar, ben
<i>hefde (hefte)</i>	hafta
<i>hemeşe (hemîşe)</i>	daima, her zaman
<i>heş (hiç)</i>	hiç
<i>hırman (hîrmen)</i>	harman, hasat
<i>hünkâr (hünkâr)</i>	padişah, sultan
<i>hürü (hûrî)</i>	cennet kızı, sevgili
<i>kanar (kenâr)</i>	kenar, kıyı
<i>kâr (kâr)</i>	kazanç
<i>kem (kem)</i>	fena, kötü
<i>kor (kûr)</i>	kör, gözleri görmeyen
<i>köhne (köhne)</i>	eski, kadim
<i>leşger (leşker)</i>	asker, nefer
<i>mah (mâh)</i>	ay
<i>mêşe (mîşe)</i>	ağaçlık alan, orman
<i>müjgân (müjgân)</i>	kirpik, kirpikler

<i>nöker (nüger)</i> ⁸	hizmetçi, erkek hizmetçi
<i>para (pâre)</i>	parça, bölüm
<i>payız (pâyîz)</i>	sonbahar
<i>peder (peder)</i>	baba
<i>pëndir (penîr)</i>	peynir
<i>pêşe (pîşe)</i>	alışkanlık, huy
<i>pul (pûl)</i>	para, akçe
<i>şad (şâd)</i>	sevinç, neşe
<i>şehar (şehr)</i>	şehir
<i>tarmar (târ u mâr)</i>	dağınık, paramparça
<i>ter (ter)</i>	taze, yeni
<i>têz (tîz)</i>	çabuk, hızlı
<i>teze (tâze)</i>	taze, yeni
<i>vêran (virân)</i>	viran, harabe
<i>yad (yâd)</i>	hatır, hatırlama
<i>yeren (yârân)</i>	dost, arkadaş

İncelemeye konu olan yörelerdeki Arapça kökenli söz varlığında olduğu gibi, Farsçadan alınan sözcüklerde de biçim ve anlam açısından ortak olan madde başı sözcüklerin sayısı, bu kapsamda yer verilen diğer başlıklar altında belirtilen sözcüklerden daha fazladır. Dolayısıyla Farsça kökenli sözcüklerin kullanımında da Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzında ortaklık söz konusudur.

1.1.2.2. Söylenişleri Farklı; Anlamları Aynı Olan Farsça Sözcükler

Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzındaki Farsça kökenli madde başı sözcüklerin meydana getirdiği söz varlığı içinde söylenişleri farklı; anlamları aynı olan sözcüklerin sayısı 23'tür:

Tablo 6: Söylenişleri Farklı; Anlamları Aynı Olan Farsça Sözcükler

Madde Başı		Anlam
Borçalı	Çıldır	(<i>âvâre</i>) işsiz, boş
<i>avarâ</i>	<i>avara</i>	
<i>bava</i>	<i>baba</i>	(<i>bâbâ</i>) baba
<i>câvan</i>	<i>cavan</i>	(<i>cevân / cûvân</i>) genç
<i>dasdan</i>	<i>desden</i>	(<i>destân</i>) destan
<i>dene</i>	<i>tene</i>	(<i>dâne</i>) adet, tane
<i>dîvar</i>	<i>duvar / tufar</i>	(<i>dîvâr</i>) duvar, set
<i>ğarpız</i>	<i>ğarpuz</i>	(<i>hârbüz</i>) karpuz
<i>ğonçe</i>	<i>ğonca</i>	(<i>ğonce</i>) gonca
<i>gövher</i>	<i>ğafar</i>	(<i>gevher</i>) cevher, elmas
<i>har</i>	<i>hor</i>	(<i>hâr</i>) hor, hakim, bayağı
<i>kağız</i>	<i>kağıt</i>	(<i>kâgaz</i>) kâğıt
<i>kümbez</i>	<i>kümbet</i>	(<i>kümbed</i>) kümbet, kubbe
<i>mâyê</i>	<i>maya</i>	(<i>mâye</i>) maya, kök, öz
<i>mercime</i>	<i>mercimeh</i>	(<i>merdümek</i>) mercimek
<i>nezik</i>	<i>nezih</i>	(<i>nâzik</i>) ince, narin
<i>niğar</i>	<i>niyar</i>	(<i>nigâr</i>) güzel kadın, kadın adı
<i>novruz / nöyruz</i>	<i>noyruz</i>	(<i>nev-rûz</i>) neyruz
<i>pulov</i>	<i>piloy / puloy</i>	(<i>pelâv / pilâv</i>) pilav

⁸ Ölmez (2009: 266), bu sözcüğün kökeninin Moğolcaya dayandığını belirtmiştir.

<i>sāye</i>	<i>saya</i>	(<i>sāye</i>) gölge, himaye
<i>serkerde</i>	<i>sergelder</i>	(<i>ser-kerde</i>) baş, öncü
<i>şâhmar</i>	<i>şahmar</i>	(<i>şâh-ı mâr</i>) yılan şahı
<i>şêrin</i>	<i>şirin</i>	(<i>şîrîn</i>) şirin, tatlı
<i>temaşâ</i>	<i>tamaşa</i>	(<i>temâşâ</i>) seyir, seyretme

Farsça kökenli sözcüklerden biçimi farklı, anlamı aynı olanlar, biçim ve anlamca aynı olanlara göre daha az; ancak biçimce aynı; anlamca farklı olanlar ve hem biçim hem de anlamca farklı olanlardan daha çoktur. Bu durum, Farsça kökenli sözcükler açısından iki yörenin büyük oranda örtüştüğü sonucunu doğurmaktadır.

1.1.2.3. Söylenişleri Aynı; Anlamları Farklı Olan Farsça Sözcükler

Farsça kökenli olup söylenişleri aynı; anlamları farklı olan madde başı sözcüklerin oranı, diğer iki gruba karşılaştırıldığında oldukça düşüktür. Mevcut metinlerde tespit edilen bu özelliğe sahip madde başı sözcük sayısı 4'tür:

Tablo 7: Söylenişleri Aynı; Anlamları Farklı Olan Farsça Sözcükler

Madde Başı	Anlam	
	Borçalı	Çıldır
<i>ayna (âyîne)</i>	pencere	ayna
<i>desde (deste)</i>	savaş birliği, asker	deste, tutam
<i>huruş (hurûs)</i>	pilavla birlikte yenen et, tavuk vb.	çoşkunluk; sataşma
<i>zil (zil)</i>	eğlence, sefa	zil

1.1.2.4. Söyleniş ve Anlamca Farklı Olan Farsça Sözcükler

Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzında söyleniş ve anlamca farklı olan Farsça kökenli madde başı sözcük sayısı 2'dir:

Tablo 8: Söyleniş ve Anlamca Farklı Olan Farsça Sözcükler

Madde Başı		Anlam	
Borçalı	Çıldır	Borçalı	Çıldır
<i>serencam (ser-encâm)</i>	<i>serencem</i>	emir	âşıklık geleneğinde şiir okuma faslı
<i>nêft (neft)</i>	<i>nöyüt</i>	petrol	gazyağı

1.1.2.5. Borçalı'da Olup Çıldır'da Tespit Edilemeyen Farsça Sözcükler

Mevcut veriler üzerinde yapılan taramalar sonucu Borçalı Karapapak / Terekeme ağzında olup Çıldır yöresinde tespit edilemeyen Farsça kökenli madde başı sözcük sayısı 32'dir. Bunlardan sadece 3 tanesi Farsçadaki biçimiyle kullanılmıştır. Geriye kalan 29 sözcük biçim değişikliğine uğramıştır.

Tablo 9: Borçalı'da Olup Çıldır'da Tespit Edilemeyen Farsça Sözcükler

Madde Başı	Anlam
<i>āsuda (āsūde)</i>	rahat, kaygısız
<i>banisdan (bân-istân)</i>	koyun, kuzu barınağı
<i>bar (bâr)</i>	meyve, mahsul
<i>berpay / berp (berpâ)</i>	yıkılmamış, ayakta
<i>çeşm_i cadı (çeşm-i cādū)</i>	büyüleyen göz
<i>çirahvan (çerâğ-bân)</i>	işıkçı, ışık tutan
<i>fehür (fağfür)</i>	eskiden Çin imparatorlarına verilen unvan
<i>ğaltavan (kaltabân)</i>	iri yarı, tıpsız, namussuz
<i>har (hâr)</i>	diken
<i>hasand (āsân)</i>	kolay
<i>hemen / hemin (hemîn)</i>	bir şeyin aynısı, benzeri
<i>herÇ merc (herc ü merc)</i>	darmadağın
<i>hirdar (hürîdâr)</i>	müşteri; sarraf
<i>Kan (kân)</i>	kaynak, menba
<i>Karvan (kervân)</i>	kervan
<i>kes (kes)</i>	kimse
<i>küşmeküş (keşmekeş)</i>	çekişme, mücadele
<i>merdene (merd-âne)</i>	mertçe
<i>merdi merdene (merd-i merd-âne)</i>	yiğitler yiğidine yakışacak şekilde
<i>neve (neve)</i>	torun
<i>pünhan (pinhân)</i>	gizli
<i>sar (sâr)</i>	yırtıcı bir kuş türü
<i>sergerdân (ser-gerdân)</i>	avare, başıboş
<i>sitâyîş (sitâyîş)</i>	ibadet, tapınma
<i>şah (şah)</i>	dal, budak
<i>şeyda (şeydâ)</i>	âşık, divane
<i>şir (şîr)</i>	aslan
<i>tembeke (tenbâkû)</i>	tütün, nargile tütünü
<i>tite (dîde)</i>	göz; göze düşen ak leke
<i>zer (zer)</i>	altın
<i>zerger (zer-ger)</i>	kuyumcu
<i>zindanban (zindân-bân)</i>	zindancı, hapishane görevlisi

Çalışmanın sınırlarına bağlı olarak Borçalı'da tespit edilen; ancak Çıldır'da tespit edilemeyen Farsça kökenli sözcüklerin çokluğu açısından Borçalı'nın öne çıkmasında Borçalı'nın belli bir dönem Fars egemenliği altında yaşamasının etkisinden söz etmek mümkündür.

1.1.2.6. Çıldır'da Olup Borçalı'da Tespit Edilemeyen Farsça Sözcükler

Çıldır Karapapak / Terekeme ağzında tespit edilip Borçalı yöresinden aynı dönemlerde derlenen metinlerde tespit edilemeyen Farsça kökenli madde başı sözcük sayısı 21'dir. Bu sözcüklerin yalnız 2 tanesi Farsçadaki biçimiyle kullanılmıştır.

Tablo 10: Çıldır'da Olup Borçalı'da Tespit Edilemeyen Farsça Sözcükler

Madde Başı	Anlam
<i>aşna (âşinâ)</i>	bildik, tanıdık; sevgili
<i>béh (pey)</i>	düğün öncesi dönürlerin birbirlerine gönderdikleri hediyeler
<i>βusa (būse)</i>	öpücük
<i>cazı (cādū)</i>	cadı

<i>dest (dest)</i>	el
<i>gülišān (gül-şen)</i>	gül bahçesi
<i>güman (gümân)</i>	güven; umut
<i>hana (hâne)</i>	deyiş; bölüm; ev
<i>hub (hüb)</i>	güzel
<i>leşker (leşker)</i>	asker
<i>möhürder (müht-dâr)</i>	devletin resmî mührünü kullanmaya yetkili kimse
<i>pejmürde (pejmürde)</i>	eski, solgun, dağınık
<i>pervaz (pervâz)</i>	giysilerin yaka, kol vb. yerlerine dikilen parça
<i>pey (pây)</i>	boş alan, yıkılmış yapı yeri
<i>piyalâ (piyâle)</i>	kadeh
<i>suvarı (süvârî)</i>	atlı
<i>şahbaz (şâh-bâz)</i>	becerikli; yiğit, mert
<i>şikâr (şikâr)</i>	av
<i>şille (sili)</i>	sille, tokat
<i>tat (tât)</i>	Acem, Şii
<i>yâd (yâd)</i>	yabancı

Yörelere birinde tespit edilen; fakat diğerinde rastlanmayan sözcüklerin varlığı, yukarıda da belirtildiği üzere genellikle çalışmanın sınırlarına bağlı olarak oluşmaktadır. Dolayısıyla bu konuda kesin bir yargıya varmak güçtür.

1.1.3. Rusça Kökenli Söz Varlığı

Başta Borçalı olmak üzere Karapapak / Terekeme Türkleri, belli bir dönem Rus ve dolayısıyla Rusça etkisi altında yaşamışlardır. Söz konusu durum, siyasi ve sosyal etkilerin yanında dil esasında da birtakım alışverişleri beraberinde getirmiştir. Bu manada Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzında Rusça söz varlığı, özellikle sözcük düzeyinde belirgindir. Ancak mevcut metinlere bakıldığında Borçalı Karapapak / Terekeme ağzında bu durumun daha çok öne çıktığı görülmektedir. Öyle ki saha çalışmaları sırasında yaptığımız gözlemlere göre, bugün Gürcistan'da yaşayan Karapapak / Terekeme Türklerinin ülkedeki Gürcü ve diğer milletlerle arasındaki iletişim dili büyük oranda hâlâ Rusçadır. Dolayısıyla Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzındaki Rusça söz varlığı, iki yöreyi bu açıdan birebir olarak karşılaştıracak derecede değildir. Bu nedenle aşağıda önce Borçalı, daha sonra da Çıldır'a ait Rusça söz varlığı gösterilmiştir. Bu çalışmada ele alınan Rusça kökenli madde başı sözcüklerin her iki yöredeki toplam sayısı 58'dir:

1.1.3.1. Borçalı Karapapak / Terekeme Ağzında Rusça Söz Varlığı

Borçalı Karapapak / Terekeme ağzında tespit edilen Rusçadan alınan madde başı sözcükler, biçim ve anlamca Rusça ile aynı olanlar ve biçimi farklı; anlamı aynı olanlar şeklinde iki alt başlıkta gösterilmiştir.

1.1.3.1.1. Rusçadaki Biçim ve Anlamıyla Aynı Olan Sözcükler

Borçalı Karapapak / Terekeme ağzından tarafımızca derlenen metinler üzerinde yapılan incelemelere göre, Rusçadaki biçim ve anlamıyla kullanılan sözcük sayısı 5'tir:

Tablo 11: Rusçadaki Biçim ve Anlamıyla Aynı Olan Sözcükler

Madde Başı	Anlam
<i>banka (banka)</i>	kavanoz
<i>çar (çar)</i>	kral (unvan)
<i>ručka (ručka)</i>	kalem
<i>tort (tort)</i>	pasta
<i>türma (türma)</i>	hapishane

1.1.3.1.2. Biçimi Farklı; Anlamı Aynı Olan Sözcükler

Borçalı Karapapak / Terekeme ağzında Rusçadan biçimce ayrılan; ancak anlam aynılığını koruyan sözcük sayısı daha çoktur. Yapılan incelemelere göre bu özelliği gösteren Rusça kökenli madde başı söz sayısı 42'dir:

Tablo 12: Biçimi Farklı; Anlamı Aynı Olan Rusça Kökenli Sözcükler

Madde Başı	Anlam
<i>apték (apteka)</i>	eczane
<i>bırétva (britva)</i>	ustura, jilet
<i>buğalter (buhgalter)</i>	muhasip
<i>dejornun (dejurniy)</i>	nöbetçi
<i>diğdor (diktor)</i>	sunucu, spiker
<i>diroj (droji)</i>	maya, hamur mayası
<i>ğalhoz (kolhóz)</i>	tarımla uğraşan birlik, tarım kooperatifi
<i>ğaroh / ğaruh (garóh)</i>	bezelye
<i>ğartof (kartofel')</i>	patates
<i>ğranisya (granitsa)</i>	hudut, sınır
<i>ğırışa (kırışa)</i>	çatı
<i>hinduşğa (indeyka)</i>	hindi
<i>isdákân (stakan)</i>	bardak
<i>isdol / usdol (stol)</i>	masa
<i>ğarispandens (korrespondent)</i>	muhabir
<i>ğarrupsiya (korrupsya)</i>	yolsuzluk
<i>liçénye (leçeniye)</i>	tedavi
<i>mébél (mebel')</i>	mobilya
<i>nemés / nimés (nemeç)</i>	Alman
<i>opdan (optom)</i>	toptan, toplu
<i>opdovoy (optoviy)</i>	toptan, toptancılık
<i>pamidor (pamidór)</i>	domates
<i>pêçénya (peçen'ye)</i>	kurabiye
<i>pêrivod (perevod)</i>	tercüme, çeviri
<i>pêtruşğa (petruşka)</i>	maydanoz
<i>piyağğa (piyavka)</i>	sülük
<i>povést (povest)</i>	romandan daha az hacimli nesir türü
<i>poyéz (poezd)</i>	tren
<i>putğa (putövka)</i>	belge, vesika
<i>razvirat (razrivat)</i>	yiğit, kahraman
<i>risidatıl (predsedatel')</i>	reis, başkan
<i>sabhoz (sovhoz)</i>	devlete ait tarım işletmeleri, çiftlikler
<i>samaylot (samolöt)</i>	uçak
<i>séğğa (sobaka)</i>	köpek
<i>sot / sotuh (sótok)</i>	dekar, dönüm
<i>turğu (truba)</i>	boru
<i>uvéz (uyézd)</i>	ilçe; yerleşim birimi
<i>vazğal (vozkal)</i>	istasyon, tren garı
<i>věj (véçe)</i>	halk toplantısı, topluluk
<i>vértalot (vertolöt)</i>	helikopter

<i>vırahnarot (vrag narod)</i>	halk düşmanı
<i>vubèrniya (guberniya)</i>	il, vilayet

Borçalı Karapapak / Terekeme ağzında tespit edilen Rusça söz varlığının biçimce Rusçadan ayrılanların sayısının birebir aynı olanlardan çok olması, söz konusu madde başı sözcüklerin önemli bir bölümü esasında alıntılarının büyük oranda yörenin seslendirme biçimlerine uydurulduğunu gösterir.

1.1.3.2. Çıldır Karapapak / Terekeme Ağzında Rusça Söz Varlığı

Borçalı yöresi kadar olmasa da Çıldır da bağlı bulunduğu coğrafi bölgeyle birlikte bir dönem Rus işgali altında yaşamış, birtakım siyasi etkiler yanı sıra sosyal ve kültürel açıdan da Rus etkisini bir şekilde hissetmiştir. Söz konusu tesirin öne çıkardığı önemli bir durum, dil düzeyinde Rusça kökenli söz varlığının Çıldır Karapapak / Terekeme ağzına da sirayet etmesidir. Ancak Rusça kökenli söz varlığının kullanım oranı eskisi kadar yoğun değildir. Tarafımızca bölgeden yapılan derlemelerde sınırlı sayıda örnekle karşılaşmıştır.

1.1.3.2.1. Biçimi Farklı; Anlamı Aynı Olan Rusça Kökenli Sözcükler

Çıldır Karapapak / Terekeme ağzı ile ilgili derlemelerde tespit edilen Rusça kökenli söz varlığı biçimce Rusçadan farklı; anlamca aynı olan madde başı sözcüklerden oluşmaktadır. Bu özellikteki madde başı sözcük sayısı 11'dir:

Tablo 13: Biçimi Farklı; Anlamı Aynı Olan Rusça Kökenli Sözcükler

Madde Başı	Anlam
<i>dujun (dujin)</i>	düzine
<i>garavat (krovat')</i>	karyola
<i>gartof (kartofel)</i>	patates
<i>gırışa (kırışa)</i>	çatı
<i>neçellih' (naçelnik)</i>	polis, asker
<i>péc (pec')</i>	soba
<i>pişğa (spiçka)</i>	kibrit
<i>saldat (soldat)</i>	asker
<i>simişğa (sem'eçko)</i>	çekirdek
<i>vèdre (vedró)</i>	kova
<i>voj (vóji)</i>	dizgin, at dizgini

Çıldır Karapapak / Terekeme ağzında tespit edilen az sayıdaki Rusça kökenli madde başı sözcüklerde biçimce farklılık; anlamca Rusça ile aynılık söz konusudur. Burada da fonetik değişiminin öne çıktığı görülür.

1.1.4. Batı Kökenli Söz Varlığı

Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzı söz varlığının önemli bir kolunu da Batı kaynaklı sözcükler oluşturmaktadır. Özellikle teknolojik gelişme ve değişmelere bağlı olarak Türkçeye ve dolayısıyla ilgili ağızlara giren Batı kökenli sözcükler, Borçalı ve Çıldır

yörelere anlam bakımından olmasa da söyleniş bakımından birbirinden farklı özellikler sergilemektedir. Bunda özellikle Borçalı Karapapak / Terekeme ağzında tespit edilen Batı kaynaklı söz varlığının büyük oranda Rusça üzerinden yöre ağzına girişi etkilidir. Bu noktada Çıldır Karapapak / Terekeme ağzıyla karşılaştırıldığında ilgili sözcüklerin söyleniş bakımından farklılığı belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzında tespit edilen Batı kökenli madde başı sözcükler, söylenişleri farklı; anlamları aynı olanlar, söylenişleri aynı; anlamları farklı olanlar, söyleniş ve anlamca aynı olanlar, söyleniş ve anlamca farklı olanlar, Borçalı'da olup Çıldır'da tespit edilemeyenler ve Çıldır'da olup Borçalı'da tespit edilemeyenler şeklinde sınıflandırılmıştır. Toplamda çoğu Fransızca asıllı 93 adet Batı kökenli madde başı sözcüğe yer verilmiştir.

1.1.4.1. Söylenişleri Farklı; Anlamları Aynı Olan Batı Kökenli Sözcükler

Batı kökenli söz varlığının Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzındaki durumuna bakıldığında söylenişleri iki yörede ayrı olan; ancak anlamları aynı olan madde başı sözcüklerin sayısı çoğunluktadır. Yapılan taramalar sonucu bu özelliğe sahip madde başı sözcük sayısının 38 olduğu görülmüştür. Bu sözcüklerin ağırlıklı bölümü Fransızca kökenlidir (28); Fransızca'yı sırasıyla İngilizce (4); Latince (3); İtalyanca (3) izlemektedir.

Tablo 14: Söylenişleri Farklı; Anlamları Aynı Olan Batı Kökenli Sözcükler

Madde Başı		Anlam
Borçalı	Çıldır	(Fr. autobus) otobüs
<i>aftobus</i> (Rus. <i>avtobus</i>)	<i>otobüs / otobos</i>	
<i>ağust</i> (Rus. <i>agust</i>)	<i>ağusdos</i>	(Lat. <i>august</i>) ağustos
<i>akulletor</i>	<i>akü</i>	(Fr. <i>accumulateur</i>) akümülatör, akü
<i>alfafet</i> (Rus. <i>alfavit</i>)	<i>alfabe</i>	(Fr. <i>alphabet</i>) alfabe
<i>ammünün</i>	<i>alamıyon</i>	(İng. <i>aluminium</i>) aliminyum
<i>aprel</i> (Rus. <i>aprel</i>)	<i>avril</i>	(İng. <i>april</i>) nisan
<i>arhiv</i> (Rus. <i>arxiv</i>)	<i>arşiv</i>	(Fr. <i>archives</i>) arşiv, belgelik
<i>arkesdir</i>	<i>orkesdira</i>	(Fr. <i>orchestre</i>) orkestra, müzik topluluğu
<i>asimilasya</i>	<i>asmilasyon</i>	(Fr. <i>assimilation</i>) dönüştürme, değiştirme
<i>biyologya</i> (Rus. <i>biyologiya</i>)	<i>büyołoji</i>	(Fr. <i>biologie</i>) biyoloji
<i>demokrati</i>	<i>demoğrası</i>	(Fr. <i>démocratie</i>) demokrasi
<i>ensiklapèdya</i>	<i>ansihlopedi</i>	(Fr. <i>encyclopédie</i>) ansiklopedi
<i>fabrik / fabrek</i>	<i>fabriğa / bafirğa</i>	(İt. <i>fabbrica</i>) fabrika
<i>gaminis</i>	<i>gominis</i>	(Fr. <i>communiste</i>) komünist
<i>gazet</i>	<i>gazete</i>	(İt. <i>gazetta</i>) gazete
<i>işbanah</i>	<i>ışbanah</i>	(Rum. <i>spinach</i>) ıspanak
<i>kanset</i>	<i>konser</i>	(İng. <i>concert</i>) konser
<i>mağarnun</i>	<i>mağarna / mağarrama</i>	(İt. <i>maccherone</i>) makarna
<i>maşınisd</i>	<i>makinis</i>	(Fr. <i>machiniste</i>) makinist
<i>may</i>	<i>mayıs</i>	(Lat. <i>may</i>) mayıs
<i>metir</i>	<i>mètre / métro</i>	(Fr. <i>mètre</i>) metre
<i>miliscis</i>	<i>milis</i>	(Fr. <i>milice</i>) güvenlik gücü; polis, asker
<i>muzè</i> (Rus. <i>muzéy</i>)	<i>müze</i>	(Fr. <i>musée</i>) müze

<i>muzikant</i> (Rus. muzikant)	<i>müzüsyen</i>	(Fr. <i>musicien</i>) müzisyen
<i>narmal</i>	<i>normal</i>	(Fr. <i>normal</i>) olağan, olması gereken
<i>nömre</i> (Rus. nomer)	<i>numara</i>	(Lat. <i>numeros</i>) numara
<i>oksigen</i>	<i>oksijen</i>	(Fr. <i>oxygene</i>) oksijen
<i>pirafès</i>	<i>püröfösör</i>	(Fr. <i>professeur</i>) profesör
<i>savèt</i>	<i>sovyet</i>	(Fr. <i>soviet</i>) Sovyetler Birliği
<i>sintetiqa</i>	<i>sentetiħ</i>	(Fr. <i>synthétique</i>) yapay
<i>tamatès</i>	<i>domatis</i>	(İng. <i>tomato</i>) domates
<i>tansiyon</i>	<i>tansuyon</i>	(Fr. <i>tension</i>) tansiyon
<i>teħnika</i> (Rus. tèxnika)	<i>teħniħ</i>	(Fr. <i>technique</i>) teknik
<i>teħnoloĝu</i>	<i>teħnoloji</i>	(Fr. <i>technologie</i>) teknoloji
<i>télèvize / télèvizya</i>	<i>televizyon / tilvizyon</i>	(Fr. <i>téléfision</i>) televizyon
<i>tèlfon</i>	<i>tilifon / dilfon</i>	(Fr. <i>téléphone</i>) telefon
<i>trahdor</i>	<i>direħdor</i>	(Fr. <i>tracteur</i>) traktör
<i>ünivèrstèt</i> (Rus. universitèt)	<i>ünivèrsde</i>	(Fr. <i>université</i>) üniversite

Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzında tespit edilen Batı kökenli sözcüklerin büyük bölümünü iki yörede biçimce farklılık; anlamca aynılık gösteren madde başı sözcükler oluşturmaktadır. Bu farklılığın en büyük nedeni, Borçalı'da kullanılan Batı kökenli sözcüklerin Rusça üzerinden kopyalanmış olmasıdır.

1.1.4.2. Söylenişleri Aynı; Anlamları Farklı Olan Batı Kökenli Sözcükler

Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzında söylenişleri aynı; anlamları farklı olan Batı kökenli madde başı sözcük sayısı oldukça sınırlıdır. Bu özelliğe sahip toplam 2 sözcük tespit edilebilmiştir.

Tablo 15: Söylenişleri Aynı; Anlamları Farklı Olan Batı Kökenli Sözcükler

Madde Başı	Anlam	
	Borçalı	Çıldır
<i>forma</i> (İt. <i>forma</i>)	tip, şekil, biçim	okul giysisi
<i>mağaza</i> (Fr. <i>magasin</i>)	büyük dükkân, market	kıyafet dükkânı

1.1.4.3. Söyleniş ve Anlamca Aynı Olan Batı Kökenli Sözcükler

Söyleniş ve anlamca aynı olan Batı kökenli madde başı sözcük sayısı, eldeki verilerde 1 olarak tespit edilebilmiştir.

Tablo 16: Söyleniş ve Anlamca Aynı Olan Batı Kökenli Sözcükler

Madde Başı	Anlam
<i>foyıl</i> (Fr. <i>favori</i>)	yüzün iki yanında çıkan saçın devamı niteliğindeki tüyler

1.1.4.4. Söyleniş ve Anlamca Farklı Olan Batı Kökenli Sözcükler

İlgili yörelerde söyleniş ve anlamca farklı olan Batı kökenli madde başı sözcük sayısı, eldeki verilere göre 1 olarak tespit edilebilmiştir.

Tablo 17: Söyleniş ve Anlamca Farklı Olan Batı Kökenli Sözcükler

Madde Başı		Anlam	
Borçalı	Çıldır	Borçalı	Çıldır
<i>maşın</i> (İt. <i>macchina</i>)	<i>maşna</i>	otomobil, otobüs	makine, süt makinesi

1.1.4.5. Borçalı'da Olup Çıldır'da Tespit Edilemeyen Batı Kökenli Sözcükler

Borçalı Karapapak / Terekeme ağzında tespit edilen Batı kökenli sözcüklerin büyük bir bölümünün Rusça üzerinden alındığı daha önce belirtilmişti. Aşağıdaki tabloda tarafımızca derlenen metinlerden hareketle Borçalı Karapapak / Terekeme Ağzında tespit edilip Çıldır Karapapak / Terekeme ağzında rastlanmayan Batı kökenli sözcüklere yer verilmiştir. Belirtilen özelliklere sahip Batı kökenli sözcüklerin sayısı 41'dir. Bu madde başı sözcüklerin büyük bölümü Fransızca kökenlidir (24). Bu sayıyı sırasıyla İngilizce (10); İtalyanca (3); Latince (3); Yunanca (1) takip etmektedir.

Tablo 18: Borçalı'da Olup Çıldır'da Tespit Edilemeyen Batı Kökenli Sözcükler

Madde Başı	Anlam
<i>akadèmi</i> h (Fr. <i>académique</i>)	en yüksek unvanlı üniversite hocası
<i>armatro</i> (Fr. <i>armature</i>)	inşaat, beton demiri
<i>badron / padron</i> (Fr. <i>patrón</i>)	bir tür silah; mermi
<i>banditizm</i> (İt. <i>banditizm</i>)	gasp; adam öldürme
<i>bityum</i> (İng. <i>bitumen</i>)	katı veya yarı katı durumda, ağır hidrokarbon karışımı
<i>biznis</i> (İng. <i>business</i>)	iş; ticaret
<i>dèmoğog</i> (Fr. <i>démagogue</i>)	çok konuşan; iftiracı
<i>donor</i> (Fr. <i>donneur</i>)	gönüllü, yardımsever
<i>èpèzot</i> (Fr. <i>épisode</i>)	epizot, olay
<i>èpos</i> (Fr. <i>épopée</i> > Rus. <i>epos</i>)	destan
<i>faht</i> (İng. <i>fact</i> > Rus. <i>fakt</i>)	gerçeklik; olgu; hadise
<i>familya</i> (İng. <i>family</i>)	aile; soyadı
<i>farmasya</i> (Fr. <i>formation</i>)	yetişme; oluşum
<i>fata</i> (Lat. <i>fata</i>)	duvak
<i>galèt</i> (Fr. <i>galette</i>)	poğaç; peksimet
<i>gallektif</i> (Fr. <i>collectif</i>)	ortaklık
<i>gimnazè</i> (Yun. <i>gimnaziya</i>)	klasik dillere yönelik eğitim veren okul
<i>infakt</i> (İng. <i>infarct</i>)	felç, inme
<i>inisttü / üstüt</i> (Fr. <i>institut</i>)	enstitü
<i>jurnalis</i> (Fr. <i>journalist</i>)	gazeteci
<i>kampitur / komputer</i> (İng. <i>computer</i>)	bilgisayar
<i>kapitalizm</i> (Fr. <i>capitalisme</i>)	kapitalizm
<i>lekis</i> (Fr. <i>lexical</i>)	söz dağarcığı
<i>mayor</i> (Lat. <i>mayor</i>)	binbaşı
<i>mèditsinà</i> (Fr. <i>medicine</i> > Rus. <i>meditsina</i>)	tıp
<i>mèhani</i> h (Fr. <i>mécanique</i>)	makine mühendisi
<i>mevzelèh</i> (Fr. <i>mausolée</i> > Rus. <i>mavzoley</i>)	mozole, türbe, mezar

<i>minus</i> (İng. <i>minus</i>)	eksi
<i>nerv</i> (Fr. <i>nerf</i> > Rus. <i>nerv</i>)	sinir, öfke
<i>noyabır</i> (Lat. <i>noyábr</i>)	kasım (ay)
<i>pırayékt</i> (Fr. <i>projet</i> > Rus. <i>proyekt</i>)	proje
<i>pırizidént</i> (İng. <i>president</i> > Rus. <i>prezidént</i>)	cumhurbaşkanı
<i>pirus</i> (İng. <i>plus</i>)	artı
<i>rayon / rédyon / régyon</i> (Fr. <i>région</i> > Rus. <i>rayon</i>)	ilçe, kaza
<i>sıponsor</i> (İng. <i>sponsor</i>)	maddi destek
<i>sıratéjı</i> (Fr. <i>stratégique</i>)	stratejik, önemli
<i>simol</i> (Fr. <i>symbole</i> > Rus. <i>simvol</i>)	sembol, simge
<i>sinot</i> (İt. <i>senato</i> > Rus. <i>senát</i>)	sektörlerin toplandığı yer
<i>sıtatisşka</i> (Fr. <i>statistique</i> > Rus. <i>statistika</i>)	istatistik
<i>tapanım / toponım</i> (Fr. <i>toponomastique</i>)	bir yerin, bölgenin adı
<i>términ</i> (İng. <i>term</i> > Rus. <i>terмін</i>)	terim
<i>vérmişıl</i> (İt. <i>vermişél</i>)	hazır erişte
<i>zona</i> (İng. <i>zone</i> > Rus. <i>zona</i>)	bölge

Bu tabloyu, hemen altında yer alan tablo ile birlikte ele alınacak olursa Borçalı'daki Batı kökenli sözcüklerin sayısının Çıldır'dan fazla olması, uzun zamandır Batı kültürünü yakından takip eden Türkiye sınırlarındaki Çıldır'ın bu durumu söz varlığına taşıyamadığı sonucunu ortaya koymaktadır. Buna karşın Borçalı'da Rusça üzerinden belirgin bir biçimde Batı kökenli söz varlığı girişinin gerçekleştiği görülür.

1.1.4.6. Çıldır'da Olup Borçalı'da Tespit Edilemeyen Batı Kökenli Sözcükler

Çıldır Karapapak / Terekeme ağzında olup Borçalı yöresinde tespit edilemeyen Batı kökenli sözcüklerin sayısı 8'dir. Bu sözcüklerden 3 tanesi Fransızca, 2 tanesi İtalyanca, 2 tanesi Almanca ve 1 tanesi de Macarcadır.

Tablo 19: Çıldır'da Olup Borçalı'da Tespit Edilemeyen Batı Kökenli Sözcükler

Madde Başı	Anlam
<i>fırğın</i> (Fr. <i>fourgon</i>)	at arabası
<i>ğadana</i> (Mac. <i>katona</i>)	bir cins iri at
<i>ğaput</i> (Fr. <i>capote</i>)	kaput; asker paltosu
<i>ırmatızma</i> (İt. <i>reumatismo</i>)	romatizma
<i>kasatura</i> (İt. <i>cacciatore</i>)	süngü; bıçak
<i>manğa / mañğa</i> (Alm. <i>manga</i>)	on askerden oluşan birlik
<i>mosğof</i> (Alm. <i>moskowiter</i>)	Rus
<i>payton</i> (Fr. <i>phaeton</i>)	fayton

1.1.5. Diğer Alıntı Sözcükler

Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzında yukarıda tasnif edilen söz varlığı unsurlarının dışında kalan birtakım alıntı madde başı sözcükler de mevcuttur. Bu sözcükler arasında 2 Moğolca; 2 Ermenice; 1 Gürcüce ve 1 Slavca sözcüğe rastlanmıştır. Bunlardan 3 tanesi Çıldır'da; 2 tanesi Borçalı'da tespit edilmiştir. 1 adet madde başı sözcük ise her iki yörede ortaktır. Söz konusu sözcüklerden 3 tanesi kaynak dildeki biçim ve anlamıyla kullanılırken 3 tanesi yalnız anlam bakımından kaynak dille örtüşmektedir.

Tablo 20: Diğer Alıntı Sözcükler

Madde Başı	Anlam
<i>céyran</i> (Moğ. <i>cegeren</i>)	ceylan (Borçalı)
<i>çermih</i> (Erm. <i>çermug</i>) ⁹	şifalı su, kaplıca (Çıldır)
<i>lazut</i> (Erm. <i>lazud</i>) ¹⁰	mısır (Çıldır)
<i>manat</i> (Sl. <i>manat</i>)	Azerbaycan'ın para birimi (Çıldır)
<i>maral</i> (Moğ. <i>maral</i>)	ceylan (Borçalı / Çıldır)
<i>lari</i> (Gür. <i>lari</i>)	Gürcistan'ın para birimi (Borçalı)

Sonuç

Borçalı ve Çıldır Karapapak / Terekeme ağzındaki alıntı sözcüklerin değerlendirildiği bu çalışma, Arapça ve Farsça sözcük yoğunluğunu; Borçalı'da Rusça ve Farsça alıntılarının Çıldır'a göre daha yaygın olduğunu; Batı kökenli sözcüklerin Borçalı'da Rusça üzerinden kopyalandığını göstermektedir.

Borçalı ve Çıldır'da yapılan saha çalışmaları sonucu söz varlığının önemli bir bölümü olarak incelenen alıntı sözcüklerin, ait oldukları dillerin farklılığına göre tasnif edilerek belirtilmesi, ilgili yörelerin her ikisi veya sadece biri üzerinde yapılacak daha kapsamlı söz varlığı çalışmalarında araştırmacıların doğrudan veya dolaylı olarak yararlanabilmelerine olanak verecektir. Burada gösterilen sözcüklerin ait oldukları dilin belirtilmesi, araştırmacıların zamandan tasarruf etmelerini sağlayacak, sayısal veriler ise alıntılanan sözcüklerin kaynak dillere göre hedef dilin ağzındaki yoğunluk durumunu gösterecektir.

Söz konusu çalışma, ilgili yörelerin tarihî, siyasi, sosyal ve kültürel özellikleri göz önünde bulundurularak aynı Türk boyunun farklı coğrafi sınırlardaki ağzıları ile birbirine sınır olan ağız yörelerinde eş zamanlı olarak veya aynı ağız yöresinden farklı dönemlerde derlenmiş metinler esasında art zamanlı olarak benzer şekilde veya geliştirilerek uygulanabilir. Bu durum, bir toplumun sosyal ve kültürel yapısı, komşularıyla ilişkileri ile gelenek ve göreneklerini tespit etme araçlarından biri olan söz varlığının eş zamanlı veya art zamanlı olarak ortaya çıkarılmasını sağlayacaktır.

Kaynaklar

- AKSAN, D. (2006). *Türkçenin Sözvarlığı*. Ankara: Engin Yayınevi.
- AKSOY, Ö. A. (1974). Cumhuriyet Çağı Türkçesi IV. *Türk Dili*, 271, 541-544.
- ALİMOVA, J. (2011). *Türkiye Türkçesi Ağzıları ile Kırgız Türkçesinin Söz Varlığı Açısından Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü.
- ALYILMAZ, S. (2002). Borçalı (Gürcistan) Karapapaklarının / Terekemelerinin Tarihine Dair. *Yeni Türkiye Dergisi (Türkoloji ve Türk Tarihi Araştırmaları Özel Sayısı)*, 43, 288-291.

⁹ Ölmez (2009: 243), Dankoff'a dayanarak bu sözcüğün Ermenice olduğunu belirtmiştir.

¹⁰ Ölmez (2009: 265), Dankoff'a dayanarak bu sözcüğün Ermenice olduğunu belirtmiştir.

- ALYILMAZ, S. (2003). *Borçalılı Bilim Adamı, Eğitimci, Şair Valeh Hacılar: Hayatı-Sanatı-Şiirleri*. Ankara: Devran Yayınları.
- BALA, M. (1977). Karapapak. *İslam Ansiklopedisi*, VI. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 330-331.
- CAFEROĞLU, A. (1969). Milletlerarası Kültür Sözlüğündeki Bazı Türkçe Unsurlar. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 25-43.
- DEMİR, N. (2013). *Ankara Örneğinde Ağızların Belgelemesi*. Ankara: TDK Yayınları.
- ERCİLASUN, A. B. (1995). Yabancı Dille Eğitim. *Türk Dili*, 526, 1072-1075.
- ERCİLASUN, A. B. (2002). *Kars İli Ağızları*. (2. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.
- GEMALMAZ, E. (2010). Dilde Anarşi ve Türk Dilinde Anarşi. *Türkçenin Derin Yapısı*. Ankara: Belen Yayıncılık, 31-52.
- GEMALMAZ, E. (2010). Türk Lengüistiği ve Kültür Alışverişi Meseleleri. *Türkçenin Derin Yapısı*. Ankara: Belen Yayıncılık, 521-552.
- GÜNEŞ, B. (2013). *Borçalı (Gürcistan) Karapapak / Terekeme Ağzı (İnceleme-Metinler-Sözlük)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KARAAĞAÇ, G. (1997). Alıntı Kelimeler Üzerine Düşünceler. *Türk Dili*, 552, 499-510.
- KARAAĞAÇ, G. (1998a). Türkçenin Komşu Dillere Verdiği Giyim Kuşam Kültürüyle İlgili Kelimeler. *Türk Dili*, 5, 361-387.
- KARAAĞAÇ, G. (1998b). Türkçenin Komşularına Verdiği Beslenme Kültürüyle İlgili Kelimeler. *Türk Dili*, 564, 476-495.
- KARAAĞAÇ, G. (2008). *Türkçe Verintiler Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- KARAHAN, L. (1996). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*. Ankara: TDK Yayınları.
- KARAHAN, A. (2008). Et-Tuhfetu'z-Zekiyye Fi'l-Lugati't-Türkiyye'de Alet İsimleri. *Kültür Üniversitesi I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi Bildirileri*, (11-13 Eylül 2006, İstanbul), İstanbul: Kültür Üniversitesi Yayınları, 51-62.
- KORKMAZ, Z. (2005). Batı Kaynaklı Yabancı Kelimeler ve Dilimiz Üzerindeki Etkileri. *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, I. Ankara: TDK Yayınları, 948-959.
- KORKMAZ, Z. (2007). Türkiye Türkçesinde Yazı Diline Girmiş Günlük Yaşamla İlgili Alıntı Sözcükler ve Ekler. *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, III. Ankara: TDK Yayınları, 487-496.
- KORKMAZ, Z. (2007). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. (3. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.
- ÖLMEZ, M. (2009). Türkiye'deki Ağız Çalışmaları ve Dizin Bölümleri. *Türk Dilleri Araştırmaları*, 19, 223-304.
- ŞİRELİYEV, M. (1962). *Azerbaycan Dialektolojyasının Esasları*. Bakı: Azerbaycan Devlet Tedris Pedagoji Edebiyatı Neşriyyatı.
- ZÜLFİKAR, H. (1996). Dilde Yozlaşma (I). *Türk Dili*, 529, 3-5.
- ZÜLFİKAR, H. (1997). Dil Bayramında Türkçeye Genel Bir Bakış. *Türk Dili*, 551, 400-404.

Çeviri Yazı İşaretleri

- á : a-e arası ünlü
 ä : açık e ünlüsü

í	: ı-ı arası ünlü
ú	: u-ü arası ünlü
è	: e-i arası ünlü (kapalı e ünlüsü)
ï	: ı-u arası ünlü
ā	: uzun a ünlüsü
ē	: uzun e ünlüsü
ī	: uzun i ünlüsü
ō	: uzun ö ünlüsü
ĩ	: kısa ı ünlüsü
ĩ	: kısa i ünlüsü
ġ	: arka damak g sesi
ġ	: ön damak g sesi (yalnız kalın ünlülerle)
ħ	: arka damak sızıcı h sesi
ħ	: ön damak sızıcı h sesi
ķ	: arka damak k sesi
ķ	: ön damak k sesi (yalnız kalın ünlülerle)
ñ	: damak n'si
Ç	: ç-c arası ses
ß	: p-f arası ses
T	: t-d arası ses
ħ	: düşme eğilimi gösteren h sesi